

Múlt és jelen

Az újjáépült Budavári Palota

A Budai Várról az első okleveles adat 1256-ból származik. A sziklafennsík déli részén már a XIII. században elkezdett épülni a palota ősi magja. Eredetileg védelmi célt szolgált, s a feladata az volt, hogy a mai Erzsébet-hídtól kissé északra levő dunai átkelőhelyet és az ország egyik legfontosabb — a krisztinavárosi Ördögárok mentén húzódó — főútját ellenőrizze.

A XIII. századi épületeket és erődfalakat nagyrészt már a XIV. század első évtizedeiben lebontották az Anjou-kori uralkodók: *Róbert Károly* és *Nagy Lajos* azonban újabb építkezéseket rendeltek el. Az Anjou-kori palota 1320 és 1366

zését. A palota építésével párhuzamosan alakították ki a Vár hatalmas, 330 méter hosszú erőrendszerét, melynek jelentős része átépített vagy javított formában ma is áll.

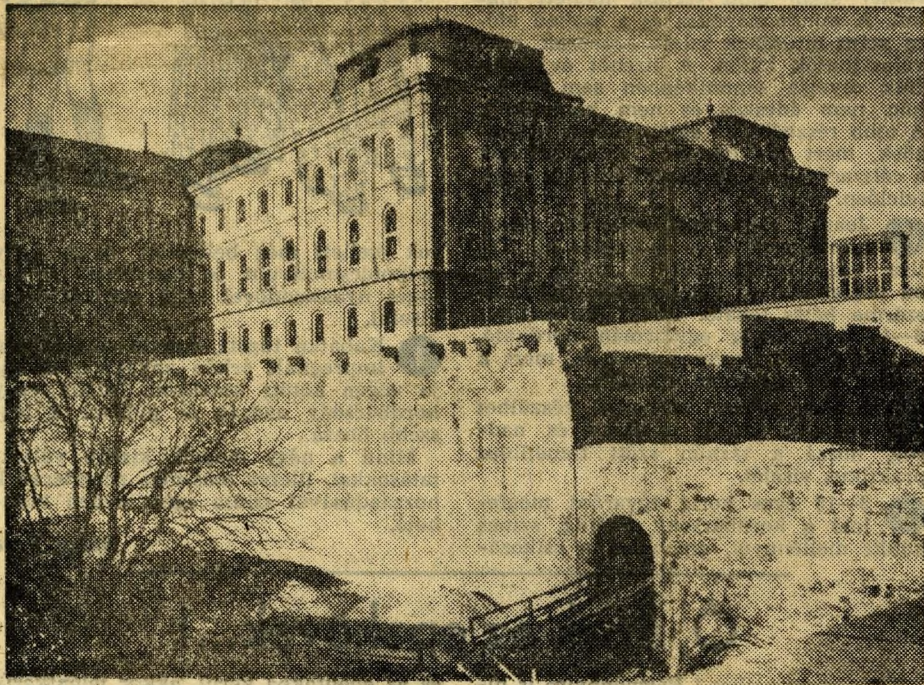
A Budai Palota *Mátyás* uralkodása alatt, a XV. század második felében élte fénykorát. 1470-től kezdve, de különösképpen *Aragóniai Beatrix* nápolyi királynéval kötött házassága után, kiváló építészeket hívott udvarába. A Dunára néző szárnyban ma is látható kápolna környékén helyezkedett el *Mátyás* nagy hírű könyvtárának két terme, a király és a királynő lakosztálya, valamint a trónterem. Az ajtókat, ablako-

ta végképp megrongálódott, kiégett. A középkori épületmaradványok, közöttük *Mátyás* épületeinek a lebontására a XVIII. század első évtizedeiben került sor. A középkori palota utolsó nyomait a *Mária Terézia* korában lezajlott építkezés tüntette el, csupán az erődfalak egy része maradt fenn.

Ybl Miklós 1874-ben kapott megbízást arra, hogy a Budai Palota bővítését végezze el. *Ybl*, majd az építkezést folytató és befejező *Hauszmann Alajos* a palotától északra fekvő platón megépítette a déli palota alaprajzi megfelelőjét, a mai A és B épületet. A két szárnyat és az újat kupolával koronázott kolonnáddal kötötte össze. Ugyanakkor a nyugati oldalon — csakúgy, mint 450 évvel korábban, *Zsigmond* palotabővítő építészei — *Ybl* átlépte a Várhegy geológiai és történeti határát és a mai F épülettel gazdagította azt.

Az egységes palota a második világháború pusztításának esett áldozatul. A várpalota veszélyt elhárító munkája 1948-ban indult. A romeltakarítás, átlagmegóvás, majd a vonatottan meginduló helyreállítás mellett *Gerévi László* vezetésével mintegy 26 holdnyi területen nagyszabású ásások kezdődtek a középkori királyi palota maradványainak felkutatására. Az ásások a vártól jelentősebb épületmaradványokat és a tárgyi emlékek nagy tömegét hozták felszínre. A mélyebb szinten állott épületek jobb állapotban maradtak fenn, annyira, hogy közülük a gótikus nagytermet, a boltozott helyiségeket, az alkápolnát, valamint a királyi pincében fennmaradt homlokzatrészeket helyre is lehetett állítani.

Az 1950-es évektől megindult a Budavári Palota helyreállítási munkálata. A beruházási, koordináló, ellenőrző és lebonyolító feladatok ellátását az Országos Műemléki Felügyelőségre bízták. Az OMF tervezői munkával a Középülettervező Vállalatot, a kivitelezéssel a Középületépítő Vállalatot bízta meg. A terveket *Hidasi Lajos* főépítész vezetésével készítették. A programnak megfelelően az A épületben a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum, a B—C és D épületekben a Magyar Nemzeti Galéria, az E épületben a Budapesti Történeti Múzeum, az F épületben az Országos Széchényi Könyvtár, a Karmelita-kolostorban az Akadémia Irodalom- és

A Munkásmozgalmi Múzeum épülete

között épült. E déli erődtérnyrendszer mag a keleti oldalon észak felé húzódott, s az épületszárnyat északkeleten a gótikus kápolna zárta le.

Zsigmond hosszú uralkodása alatt (1387—1437) kialakult a középkori palota tömbje, amely tornyokkal, keresztárkokkal elválasztott, három belső udvart körülvéző épületsorból állott. Az említett Anjou-kori épületektől északra *Zsigmond* kiépítette az árkádokkal övezett *diszudvart*, melynek északi oldalán emelkedett a későbbi hírhedt börtönné vált *Csonka torony*. Az úgynevezett *Zsigmond-udvart* a király szomorú nevezetességű friss palotája szegélyezte. Oklevelekből ismerjük a friss palotát, melynek hetven méter hosszú és tizen-nyolc méter széles disztermében tartották a népes, udvari ünnepségeket.

Ennek ablakából nézte végig 1457-ben *V. László* király *Hunyadi László* kivég-

kat, kandallókat vörös márványból fagagták. A falakat csillagászati tárgyú freskókkal díszítették. A diszudvar közepén állt *Pallasz Athéné* bronzszobrával a díszkút, és a három *Hunyadi* szobra. Mindezen emlékek maradványai ma a Várban levő *Budapesti Történeti Múzeum* reneszánsz termében láthatók. Ugyanitt gyönyörködhetünk azokban a fajance padlótegélákban, címeres és figurális kályhacsempékben is, amelyeket *Hunyadi Mátyás* számára már magyarországi mesterek készítettek.

A törökök 1541-ben elfoglalták a Budai Várat. A 145 esztendő török uralom alatt a palota erősen megrongálódott. A pusztulást természeti katasztrófák is sietteték. Ennek ellenére a török és a nyugati utazók még a XVII. század közepén is csodálattal írtak a palota egykori szépségéről. A visszafoglalás több hónapos ostroma alatt, 1686-ban a palo-

A Nemzeti Galéria új otthona

Nyelvtudományi Intézet került, illetve kerül elhelyezésre.

Európa legnagyobb műemléki helyreállítási munkálatai igen nagy összegeket emésztettek fel már eddig is. Természetes, hogy az épületek helyreállításán kívül ez számos olyan létesítmény megvalósítását is szükségessé tette, illetve teszi, mely az ide kerülő intézmények zavartalan, korszerű működését, közlekedési és közműellátását, a látogató közönség zavartalan kiszolgálását is megoldja.

Az eddig végzett munka nagyságát érzékelteti, hogy amíg az újjáépítés egyáltalán megkezdődhetett, 600 ezer köbméter romot kellett eltakarítani, és 250 ezer léghöbméter állvánnyal biztosítani azokat az épületrészeket összedőlés ellen, amelyeket a helyreállítás során hasznosítottak, illetve hasznosítanak. Az A, B, C, D és E épületek nagysága 215 600 léghöbméter, az F épületé pedig további 244 200 léghöbméter.

Fahidy József